

Els darrers carros, un comiat històric

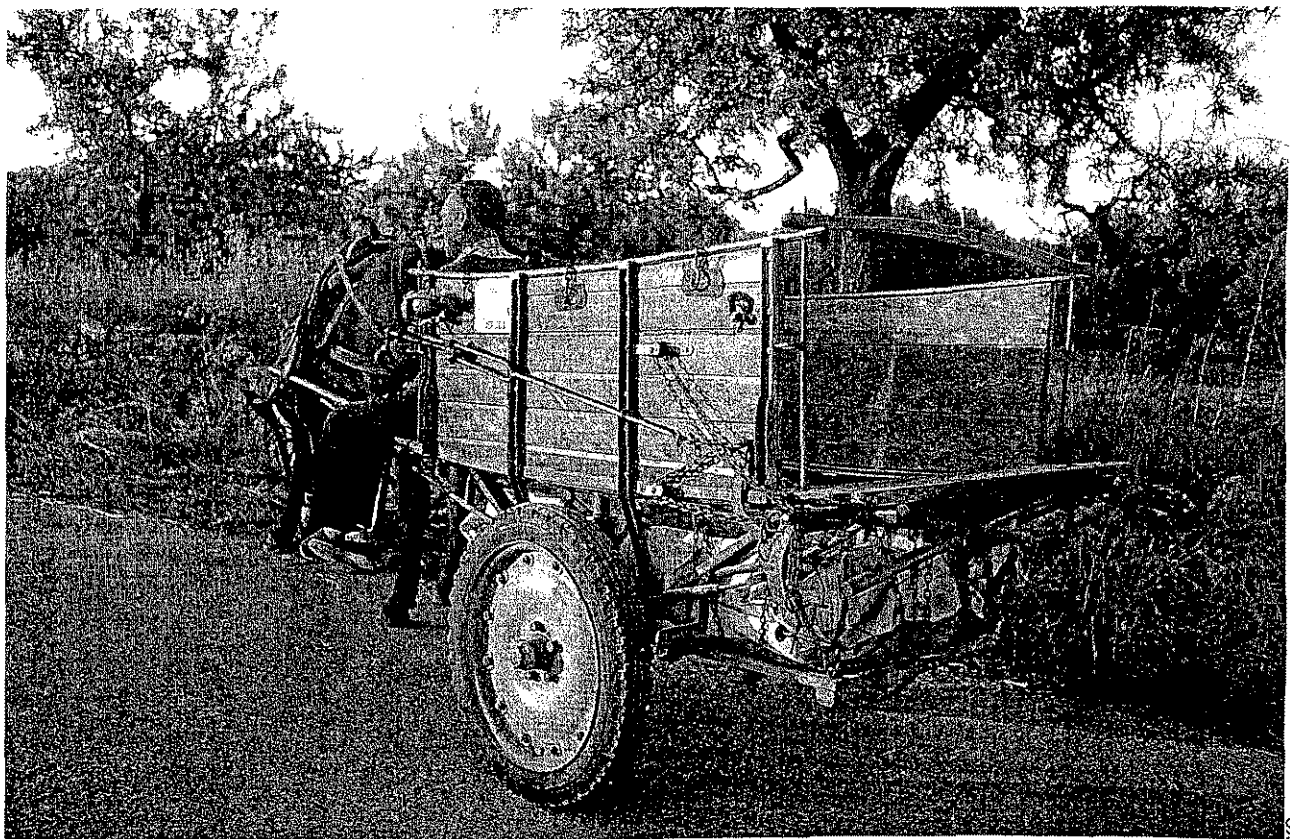
Kildo Carreté

Sortint de Prat de Compte camí d'Arnes la Providència m'ha fet creuar amb un carret menut arrossegat per una somera de pas cansí, anant xino-xano camí del tros. L'amo del carret l'havia omplert amb fato de tota mena: estris per anar a collir ametlles, una escala de fusta tota guerxa, feta amb un tronc de pi del Port partit pel mig del cor i, per graons, barrons de ginebre. També s'hi podien veure borrasses de color verd, bastons, ganxos i un grapat de sacs. Tancava la imatge un gosset amb el cap cot lligat darrera del carro amb un llarg cordill que obligava l'animalet a marxar al mateix pas. Fins quan ens serà permès contemplar aquestes imatges ja camí de la desaparició?

Per acabar d'atjar el meu sobtat interès pels nostres carros, en entrar a Arnes pel porxo d'en Miquelet m'he trobat el carro d'en Garrilla, darrer testimoni supervivent d'una nissaga ja caduca. El

seu carro el trobem dia sí i dia també pels camins propers al poble, matinant per fer via al tros i retirant més tard que els altres treballadors del camp, que marxen tots xirois damunt de la seva màquina motoritzada i amb el gosset al damunt, ben a prop del seu amo. Aquest seguit de circumstàncies relacionades amb el crepuscle dels carros m'ha motivat a dedicar-hi unes ratlles per recordar aquest estri amb dues rodes que tantes suors estalvià als nostres avis quan, mig segle enrera, encara es veien arreu de la Terra Alta carros i més carros, solcant els camins fangosos marcats per profundes roderes.

Avui dia aquests camins han estat aplanats per facilitar el pas dels vehicles motoritzats. En asfaltar les nostres carreteres s'obligà a canviar la llanta d'acer per la roda pneumàtica; aquesta disposició oficial motivà el canvi de molts carros existents per d'altres fabricats amb estructures

Carro d'en Garrilla (Arnes).

de ferro molt lleugeres; això motivà la fi d'un ofici, el de constructor de carros de fusta; durant un breu temps, potser uns quinze anys, florí l'ofici d'aquells carreters que treballaven amb ferro. Recordem encara el carreter de Vall-de-roures, qui més que carros feia vertaderes obres d'art en les quals no hi mancava un sol detall.

Com que el carro guarda una relació directa amb la roda retrocedim ara molts segles enrera, aproximadament al any 2500 aC, per saber quelcom del seu origen, aprofitant l'avinentsa d'estar davant dels últims carros del nostre temps. Aquests estris que porten rodant quatre mil cinc-cents anys pels camins d'aquest món de Déu.

Els primers carros

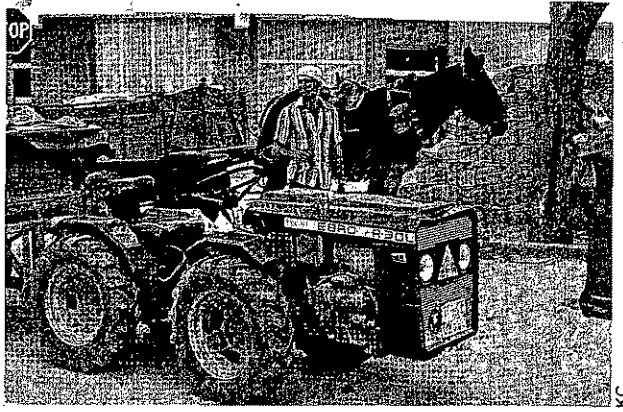
Des que aparegué el primer carro fins l'actualitat, quan encara es pot descobrir algun carret marxant amb pas feixuc per les carreteres asfaltades de la nostra comarca, estirat per animals de pas lent, evidentment el principi fonamental d'aquest vehicles continua essent el mateix, prova evident de que l'invent de la roda ha estat transcendent.

Fins el segle XV dC els eixos havien romàs units de manera directa al carruatge; això produïa sotragades violentes que feien insuportable qualsevol viatge. Hagueren de passar uns dos-cents anys perquè als cotxes s'hi instal·lessin ballestes, més tard seients i després finestrelles amb vidres. Així, a poc a poc, s'ha anat progressant fins arribar a aquelles enormes diligències que trigaven més d'una setmana en recórrer els sis-cents quilòmetres que separen Madrid de Barcelona.

Però, igual que el carro, no anem tan de pressa...

Retrocedint en la història, sembla ser que els carruatges foren ideats per alguns pobles nòmades d'Àsia vers el 3500 aC, per bé que els primers testimonis de llur existència procedeixen de Mesopotàmia, on s'han trobat restes de vehicles de dues i quatre rodes que arrossegaven ases o bous; entorn l'any 2000 a.C., ja per cavalls.

El carro més antic conegut ens el mostra una miniatura de bronze de set centímetres d'alçada procedent d'Agrad; representa un auriga dempeus damunt d'un carro de guerra arrossegat per quatre ases salvatges; és l'any 2500 aC, i ens trobem davant de la primera

El relleu del carro.

representació gràfica d'un carro de guerra.

Una segona imatge, extreta d'un relleu romà, ens mostra un vehicle amb quatre rodes de radis de ferro tirat per un parell de cavalls. La darrera imatge ens dona a conèixer un carro de dues rodes amb radis de fusta i tirat per un bou.

Per cloure aquest treball transcrivim una breu conversa amb Miquel Guàrdia Solé, de casa Garrilla, darrer arnerol que encara fa ús d'aquest estri. L'home ens explica que a casa seva tenen carro des de l'any 1945, quan en Miquel tenia vuit anys. Era un vehicle costós, difícil d'adquirir; d'altra banda, totes les cases del poble disposaven de pallisses i corraïls per als animals que utilitzaven, equipats generalment amb sàrries, la qual cosa permetia un accés fàcil a les terres on anaven a treballar. Els camins de carro eren pocs donada l'accidentada orografia d'aquestes indrets.

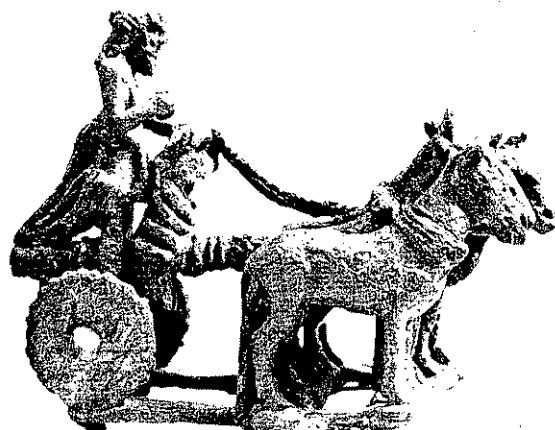
Abans de l'any 1945, ens conta en Miquel, els amics del seu pare, els Agustinetes, en Pavet després, i son pare d'en Gabriel contaven vint-i-cinc o trenta carros al poble fins a l'any 1965, sense incloure-hi els carros del Don, la casa més rica del poble. Des dels anys seixanta als vuitanta el carreter de Vall-de-roures influí novament en l'expansió de l'ús del carro, en fer uns vehicles amb estructura de ferro i rodes pneumàtiques, lleugers i econòmics de compra. També reeixiren en aquest aspecte els carreters de Gandesa i Valdealgolfa.

Antigament el transport en carro de poble a poble el duïen a terme els traginers, fet que donà vida a vàries posades o ventes situades al llarg dels camins, per exemple la venta de la Ratlla, camí de Cretes i Calaceit. Al llarg del trajecte a Tortosa s'hi trobaven vàries ventes: la venta del Romer, venta de la Serra, venta de la Tia Maria, la Venteta, venta de la Roseta, venta del Fangar

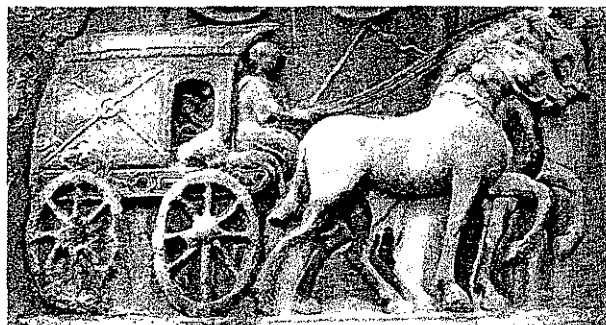
i la venta Roja, totes elles destinades al servei dels carreters o traginers que anaven amb les reates d'animals fent de mercaders que baixaven vi i oli a Tortosa. A Arnes n'hi havien dos, el tio Bertran i el tio Venteret. A Vall-de-roures hi havia la reata més formosa de totes: la del tio Benito. Són referències que jo no he viscut però que he sentit contar a casa meva. Em deixava la venta del Moreno, a prop del coll d'en Gra, on es podia llogar un animal d'ajuda, doncs el camí era molt pendent. L'animal s'afegia a la reata i estava ben ensinistrat; una vegada acabat el seu servei, ell, tot sol, feia cap de tornada a la venta del Moreno.

Fa uns cinquanta anys el transport s'efectuava gairebé tot amb carros; els verdulaires de Xerta pujaven a Arnes a vendre les seves hortalisses. La tia Rosario y la tia Florència ho venien al poble al detall. També venien de l'horta de Tortosa per baratar taronges per draps i espardenyas velles.

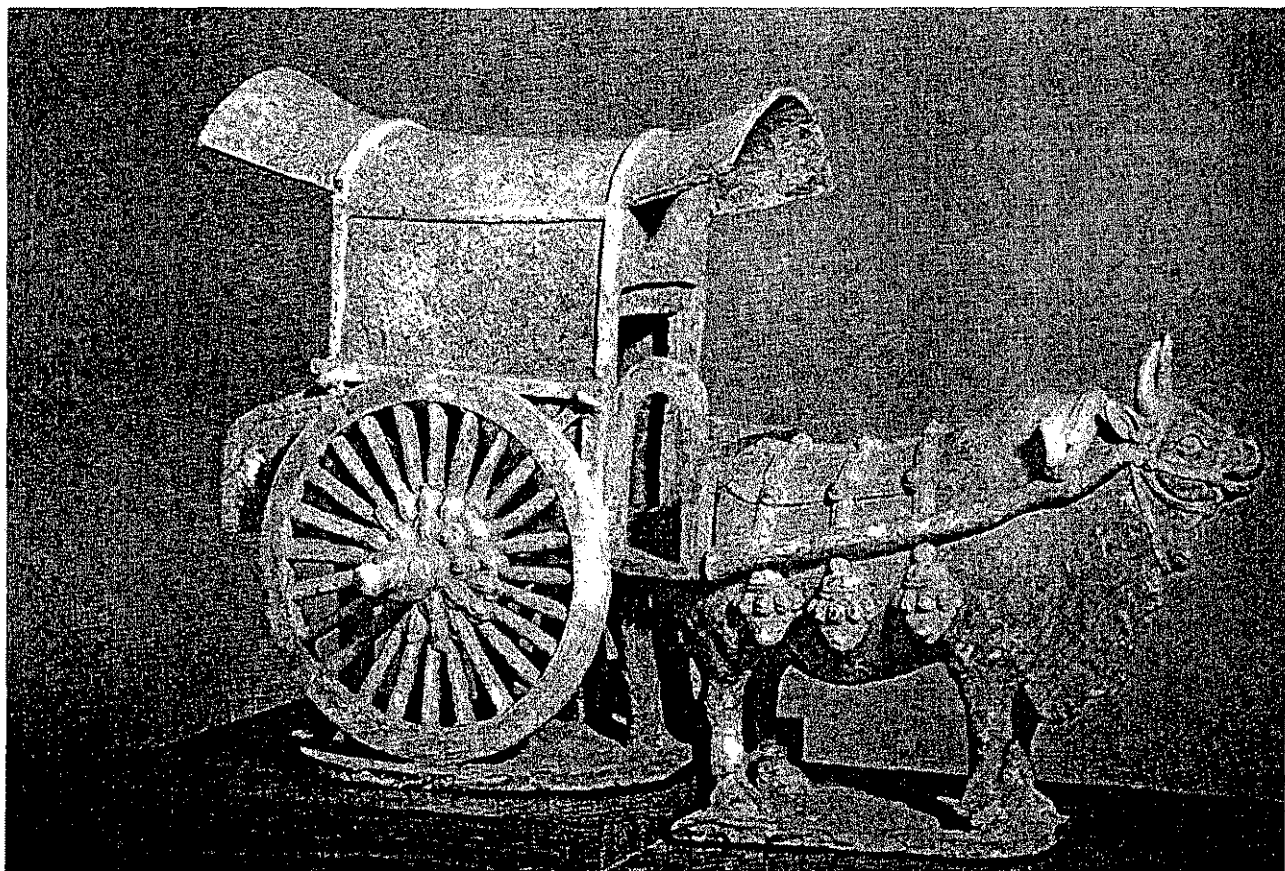
Els transports existents entre Arnes i Tortosa els utilitzava, quan vivia, el Don. Baixava les olives a aquesta ciutat ja que hi tenia un molí d'oli. A Arnes cadascú s'elaborava el vi, havent-hi tres premses: la d'en Josepó, la de l'oncle Benito i la de cal Prenset.

El carro més antic conegut de l'any 2500 aC.

Imatge extreta d'un relleu romà.

Carro de dues rodes amb radis de fusta i tirat per un bou.